

Književne novosti

»Knjige Slovenske Matice«. — Predlog o zvezi »Hrvatske Matice« s »Slovensko Matico«. — Iz »Letopisa«, ki ga je tajnik gosp. Lah vestno sestavil, posnemamo, da ima naša »Matica« vseh skupaj 3 152 članov. »Matica« zamenjuje svoja izdanja s 45 literarnimi društvi, oziroma uredništvi. Število članov sicer počasi raste, a je še zmerom zelo nizko. Vzroki, da »Matica« ne raste tako, kakor bi si želeli, so razni. Pred vsem imamo mi maloštevilni Slovenci premalo inteligencije, kateri so namenjene »Matičine« knjige. In še ta inteligencija, kolikor je imamo, ni vsa naročena na »Matico«. Drugič naša »Matica« ne razpolaga s tolikimi denarnimi sredstvi, kakor na pr. »Matica Hrvatska«, in zato ne more izdajati toliko in tako aktualno-zanimivih knjig kakor hrvatska »Matica«. Tretjič ni dovolj slovenskih pisateljev, ki bi nam znali iz najrazličnejših strok človeške vede in umetnosti pisati knjige. Kaj hoče narod, ki niti svojih srednjih šol nima! In če jih zahteva, mu jih njegovi oblastniki ne dajo, ker se boje, da bi bila potem pot za nemški marš do Adrije zaprta . . . Četrtrič je marsikaj zakrivila v prejšnjih letih »Matica« sama, ker ni izdajala takšnih knjig, ki bi bile mogle zanimati občinstvo in pridobivati novih članov. Delalo se je navadno brez vsakega programa in oziralo se ni na časovna vprašanja in časovne potrebe. Petič so nekateri poverjeniki prezaspani in prekomodni, da bi agitirali za društvo. Šestič ni nikakega dvoma, da dela »Matici« nekako konkurenco »Družba sv. Mohorja«. Takoj dodajemo, da je ta konkurenca slovenskemu ljudstvu samemu le na korist, in mi moramo s tega smatrališča želeči, da bi imelo ljudstvo od te konkurence čimdalje večjo korist — ali konkurenco ima »Matica« v Celovcu, to stoji. Saj je gotovo zanimivo razmerje na pr. med »Matico Slovensko« in »Mohorjevo družbo« ter med »Matico Hrvatsko« in društvom »sv. Jeronima«. »Slovenska Matica« šteje okoli 3000 članov, družba »sv. Mohorja« pa okoli 80.000; »Matica Hrvatska« ima okoli 12.000 članov, društvo »sv. Jeronima« pa tudi okoli 12.000! . . Sedmič ima klerikalizem v naši »Matici« pretehtno besedo. —

Današnji čas leti bliskovito. Če ne napredujemo ž njim, smo izgubljeni. Nikakor si ne domišljujemo, da bode ta čas čakal na pr. nas Slovanov, ali nas počasnih Slovencev še posebej! Naša inteligencija mora priti čimprej do prepričanja, da nam za našo znanstveno izobrazbo sama slovenščina, dasi nam je ljuba in mila, ne zadostuje več. In zato tudi naša »Matica« sama v bodoče ne bode mogla opravljati med nami literarno-kulturne misije, ako se ne združi v ta namen z »Matico Hrvatsko«.

Govorimo jasneje in določneje!

»Slovenska Matica« in »Hrvatska Matica« naj stopita čimprej v tako dotiko med seboj, da bodo dobivali Hrvati knjige naše »Matice«, Slovenci pa knjige »Hrvatske Matice«! Poudarjamo pri tem, da so nam Slovincem knjige »Hrvatske Matice« potrebnejše, nego Hrvatom knjige naše »Matice«, ker more hrvatska »Matica« izdati več in zanimivejših knjig, nego pa naša »Matica«. Pa tudi Hrvatom bodo knjige naše

»Matice« izpopolnjevale znanje o nas in o sebi. Oba naroda bosta uvidela, da sta pravzaprav eno telo, da sta navezana drug na drugega in da potrebujeta drug drugega. Ako bodo Slovenci člani »Hrvatske Matice«, izdajala bode ta zaradi Slovencev take knjige, ki se bodo pečale naravnost z našimi razmerami: z našo zgodovino, literaturo, folkloristiko i. t. d. Pa tudi naša »Matica« se bo morala ozirati potem na Hrvate. Mi vemo in vidimo, da se je »Hrvatska Matica« že sama približala Slovincem in da nam podaje roko! Pred nekaterimi leti je izdala »Hrvatsko-slovenski slovar«, in ko je nameravala izdati »Strossmayerjev album«, je bil prišel njen tajnik. g. Kostrenčić osebno v Ljubljano, vabit slovenske pisatelje in umetnike k udeležbi! Mi smo se drage volje odzvali temu častnemu povabilu, in sedaj leži kot prvi plod hrvatsko-slovenske literarne vzajemnosti prekrasna knjiga: »Spomen-cviete« — pravo pomladno cvetje boljše bodočnosti! — na naši mizi. Ali ni to migljaj, da naj nadaljujemo započeto delo?! Ko je bila deputacija »Hrvatske Matice« 14. aprila v Ljubljani, delali smo načrte že za nadaljno delo. Ali vsa stvar se mora tudi oficialno urediti!

Predlagamo nujno:

Odbor »Hrvatske Matice« in odbor »Slovenske Matice« naj stopita še letos v dogovor, na kak način bi se dalo skupno književno delovanje urediti tako, da bi dobivali člani »Slov. Matice« knjige »Hrv. Matice« in vice versa vsi člani »Hrv. Matice« vse knjige »Slov. Matice«? Važen moment bi bil pri tem vprašanju finančni moment. Zato pa bi bilo potrebno, da bitakoj oba odbora izvolila izmed sebe odseke, ki bi izdelali načrt vzajemnega književnega dela! Tak načrt bi bil lahko gotov že do letošnjih občnih zborov, na katerih bi se epohalno važna zadeva definitivno uredila in ustanovila.

Ako se sprejme in tudi dejansko izvrši ta predlog, potem bi bil vsaj deloma rešen problem jezične edinosti srbsko-hrvaško-slovenske. Skrajni čas je že gotovo, da se postavimo Jugoslovani na neko višje stališče.

Mislim pa, da se večina odbornikov slovenskih in hrvaških Matičarjev v principu strinja z navedenim predlogom, ki je za nas vitalnega vprašanja. Dixi.

A. Aškerc.

Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. II. zvezek. Uredil L. Pintar. — Izdala »Slovenska Matica«.

Že lansketo leto je napisal prof. Milan Pajk v »Zvonu« životopis svojega pokojnega očeta. Letos je pa v »Zborniku« priobčil obširnejšo biografijo, ki jo je lani obljubil. Ker spada poročilo o »Narodnih izrazih« (v Izlakah in Št. Gothardu med Zagorjem in Kamnikom) v filološki list, »Temelji vremenoznanstva« znanega veččaka, graškega prof. Simona Šubica, pa se priporočajo občinstvu sami ob sebi, naj omenim »Pisma in zapiske iz Čafove ostaline; skozi tako berivo se prerije le malo Matičarjev, a za slovstveno zgodovino je pogosto velike važnosti. —

Na koncu je dodano natančno »kazalo imen in stvari«, ki kaj ugodno odlikuje Štrekljevo delo od Kunšič-Levčeve objave literarne korespondence v lanskem Zborniku. — Kar je najvažnejše za slovstveno zgodovino, je že poudaril Štrekelj sam v uvodu.

Iz pisem Vogrinovih, pisanih Cafu iz Maribora v Gradec, zvemo, da ga je Caf zalagal s slovenskimi knjigami.

Za Davorina Trstenjaka in za razmere po slovenskem delu sekovske vladikovine je značilno bogoslovca Trstenjaka pismo z dne 18. dec. 1841. leta (str. 222.—224.). V njem toži ta tovariš Vrazov, da živi v bogoslovnici »kakor trstika v muži, ne pa kakor sladki slovenski trs v goricah.«

V svoji brušuri »Lavantinský biskup Anton Martin Slomšek« (Slov. Přehled, III.) sem, ne vem po katerem viru, trdil, da v predslomškovski duhovniki graške vladikovine po slovenskih krajih navadno niso znali slovenski; »Slovenec« je to oporekal; čujmo, kaj piše Trstenjak: »Meine slov. Collegen trobijo v kozji rog, und wenn ihnen der Vogrin vorstellt, sie mögen etwas thun, so antwortet ein jeder, ich kann so windisch, was ich für mich brauch' — aber dennoch bringt keiner eine annehmbare sprachrichtige Predigt zustande.«
Fr. Plešič.

A. P. Čehov: »Momenti«. Prevedel Ivan Prijatelj. Založil L. Schwentner v Ljubljani. Natisnil Šeber v Postojini. — Čehov spada med najodličnejše živeče ruske beletriste, in prav je storil g. Prijatelj, da nam je podal za velikonočno pisanko izbor njegovih »Momentov«. Prevoditelj je za uvod tem prevodom napisal temeljito sestavljeno študijo o Čehovem književnem delu ter karakteriziral tudi posamezne spise, ki so tu podani v slovenskem prevodu. Vrhutega je napisal v aprilski številki našega mesečnika še poseben essay o »Momentih« ter nam tako bistveno olajšal kritično poročilo o svojih prevodih. Slovenskemu občinstvu, ki si želi dobrega čtiva, samo priporočamo, da si nabavi te krasne prevode iz Čehova pa naj jih čita in uživa. Med črticami, ki jih je g. Prijatelj prevedel v tej knjigi, ne vemo, kateri bi prisodili prvo mesto. Zanimiva je vsaka zase. Čitatelji spoznajo v Čehovu izvrstnega opazovalca pisanega življenja in globokega dušeslovca. Tam, kjer gre navaden človek ravnodušno mimo, vidi Čehov zanimiv »moment«, ki nam ga ovekoveči s svojim peresom. Na koncu črtic je dodal prelagatelj še dramo »Utva«, ki so jo igrali z vilikim uspehom po raznih ruskih odrih in je postavljena tudi na repertoar našega gledališča . . .

Slišali smo že včasih ugovor, češ, rusko življenje je nam zapadnim Slovencem tako tuje in neznano, da so nam francoski, laški in nemški beletristi bližji nego ruski. Ta ugovor se dozdeva marsikomu med nami zelo tehten — na prvi mah namreč. Ako pa stvar globlje premislimo, spoznamo, da je puhel in jalov! Pred vsem moramo poudariti, da je pojem »zapada« sila elastičen in obširen in da obsega v sebi tako oddaljene in tuje nam narode — tako tuje nam kulture in tako nepoznane nam življenje, da pač ne moremo trditi, da bi mi Slovenci natančneje poznali francosko, pristno nemško, angleško ali laško življenje, nego pa življenje bratovskega nam naroda ruskega. In končno, ali se ne učimo baš iz beletristov kakega naroda spoznavati značaj njegov, njegovo duševno življenje, njegove socialne odnošaje, z eno besedo: bistvo njegove duše?! To je vendar že dolgo znana resnica in ne potrebuje niti pri nas novih dokazov. Drugič — in to je važna stvar! — je naša dolžnost, da se učimo baš iz ruskih novelistov, pesnikov in dramatikov spoznavati narodni značaj, duševno in socialno življenje naših bratov Rusov, ki zavzemajo po svojem ogromnem

političnemu vplivu in po svojih velikih duhovih-pisateljih prvo mesto med Slovani. V novejšem času so ruski novelisti in romanopisci celo prvi na svetu!

Pravemu Slovincu, torej, ki vidi dalje, nego segajo n. pr. meje domače dežele, morajo biti ruski pisatelji poleg drugih slovanskih pisateljev prvi, in pravega Slovenca mora zanimati, kako misli, pesni, modruje, ljubi, sovraži, kako obupuje in kako se nadeja duša ruskega brata. Pravemu Slovincu morajo biti torej: Tolstoj, Dostojevski, Turgenjev, Čehov . . . bližji, nego pa: Zola, Maupassant, Dumas, Ebers, Ebner-Eschenbach, Mark-Twain ali d'Annunzio . . . Prvo pravilo modrosti je: Γνώσις σεαυτού! Ako pa izučavamo slovanske Ruse, izučavamo in spoznavamo tudi same sebe! —

Ker pa je znanje ruskega jezika med nami dosedaj, žal, še premalo razširjeno, da bi moglo širše občinstvo čitati ruska dela v izvirniku, zato moramo skrbeti za dobre prevode dobrih ruskih pisateljev. Taki dobri prevodi bude med nami tudi željo po izvirnikih, vrhutega da nam bogatijo domačo književnost samo. Gosp. Prijatelj, ki nam je podal izbor novel iz Čehova in njegovo dramo »Utva« v lepem slovenskem prevodu, naj nadaljuje na tem polju, pa naj nam prevede še kako delo iz Maksima Gorkega, Tolstega, Dostojevskega in iz drugih pisateljev ruskih. Slovensko čitateljstvo mu bo hvaležno.

Tehniška oprema knjige je, kakor smo pri Schwentnerjevih izdanjih že navajeni, vzorna. Šeberjev tisk je lep in dela postojinski tiskarni čast.

A. Aškerc.

Sonettenkranz von Dr. Franz Prešeren. Aus dem Slovenischen übertragen von Anton Funtek. Laibach, 1901. Commissionsverlag von Ign. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Preis 50 h.

Kdor iz svojih izkušenj ve, koliko težav je premagati tistemu, ki prevaja v vezani besedi proizvode iz slovanskih jezikov v nemščino, ta mora Funtkov prevod naravnost občudovati. Izvzemši akrostihon v magistralu, se je držal prevoditelj strogo po Prešernu predpisane oblike. Tembolj se moramo čuditi, da se je gospodu Funtku posrečilo navzlic pretesnim sponam oblike izraziti misli v naravnem in gladkem jeziku, ki se mi zdi skoraj bolj prost in nepri-siljen od slovenskega izvirnika samega. Priporočamo z veseljem in najtopleje to knjižico posebno tudi Slovincem, ki bodo čitajoč ta izvrstni prevod še bolj uživali vso lepoto sonetnega venca. Čisti dohodek je posvečen spomeniku Prešernovemu — že to dovolj vzroka, da si omisli vsak izobražen rojak ta jako čedno opremljeni prevod.

Dr. Gojmir Krek.

Knjige »Jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti« v Zagrebu za l. 1901.

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slovena, svezak V. 2. polovina. V letošnjem zvezku imamo nadaljevanje opisa narodnega življenja v Šušnjem selu in Čakovcu (v županiji modruškoreški), v Vrbniku na otoku Krku, v Zaplanju ali Leskovačkom v Srbiji in manjše prinose iz Gradišča. —

Rad jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 144, razredi filologijsko-historijski i filozofijsko-juridički. Tu piše dr. Anton Bauer »O metafizičkom sustavu Wundtova, dio treći. O supstanciji«; dr. Fr. Vrbanić je prispel »Priloge gospodarskomu razvoju hrv. slav. Krajine u 19. vijeku«, dr. Franjo Marković pa razpravlja »O tragičnom problemu u Bogoviću »Stjepanu, posljednjem kralju bosanskom« i u analognih značajih svjetske dramske literature«. Marković se vpraša, ali je Stepan tra-

gična oseba po Aristotelovem nauku o tragediji ter prematra slične tragične osebe v svetski književnosti. Z junaki svetovnih dram primerja Marković Bogovičevega Stepana ter spozna, da bi drugim osebam, ne Stepanu dolikovalo tragično prvenstvo. Nazadnje preiskuje, je li se posrečilo starim in modernim pesnikom pokazati zares tragičnega Edipa in Oresta, in pride do sklepa, »da je odviše grozan »hamartema« ubojice očeva ili majčina, no da bi mogao pobudjivati doista tragičku samilost i tragični strah, nekmoli priversti još i do katarze ovih čuvstvava«; zakaj, kar ni etično, ni estetično, tragično.

Fr. Ilešič.

L. N. Tolstoj, von Eugen Zabel. Leipzig, Berlin u. Wien. 1900. Verlag von Seemann und der Gesellschaft für graph. Industrie. 152 strani. — To je najnovejša nemška študija o slavnem Tolstem. Zabel opisuje jako zanimivo vse življenje in literarno delovanje ruskega romanopisca in filozofa od njegove mladosti do današnjih dni. Zabel je bil seveda sam obiskal Tolstega v Jasni Poljani, kamor roma leto za letom nebroj raznih pisateljev in kritikov. Zabel se ne more dovolj načuditi duševni svežosti 70letnega Tolstega. Knjiga je tudi ilustrovan.

Franjo barun Trenk i njegovi panduri. Istorická razprava. Napisao dr. Ferdo pl. Šišić. Zagreb. Dionička tiskara. 1900. 195 str. Cena 1 K 50 h. Učeni pisatelj opisuje v tej knjigi na podlagi zgodovinskih aktov in memoarov najpopularnejšega junaka lepe Slavonije, barona Trenka, ki živi še danes v hrvaški narodni pesmi in poeziji. Preteklega leta je minilo 150 let, odkar je umrl v spielberški trdnjavi v Brnu tragični junak Trenk, ki sicer ni bil Hrvat po rojstvu, pa se je vendar boril za svojo domovino Hrvatsko. Monografija je zasnovana na široki zgodovinski podlagi in je radi tega jako poučna tudi za Slovence.

Upodablajoča umetnost

Dve novi sliki Groharjevi. G. Ivan Grohar je ravnokar dovršil dve novi oljnati sliki, ki jih je bil razstavil preteklega meseca v »Mestnem domu«. Prva je sv. Štefan, papež in mučenik, ki pride v farno cerkev Ribniško. Sv. Štefan plava, s palijem odet, proti »nebu«. Slikar se je z umetniškim taktom izognil prozajski šabloni, da bi bil svetniku naredil obligatni nimbus v podobi svetlega obroča okoli glave s tem, da obseva vso zgornjo postavo papeževo tisti značilni žar. Ta svetloba reflektuje na vsej podobi tako, da se vidi svetnik v pravi plastiki. Posebno gube njegovega plašča so docela naravne. Z višav je prišel mučeniku naproti angel, nesoč mu lovorov venec, da mu ga dene na glavo, v levičo svetnikovo pa mu ponuja oljko. Pod svetnikom se izgublja zemlja s silhuetami Rima v somraku, kar čini lep kontrast k zgornji svetlobi. Eden angel pa nese knjigo, na kateri stoji Štefanova tiara. Vsa podoba v naravni velikosti napravi na gledalca najugodnejši vtisk in je res pravi umotvor. — Poleg sv. Štefana je razstavil umetnik dokolenski moški portret (V. Holza) v naravni velikosti in moderno izveden.

A. Aškerc.